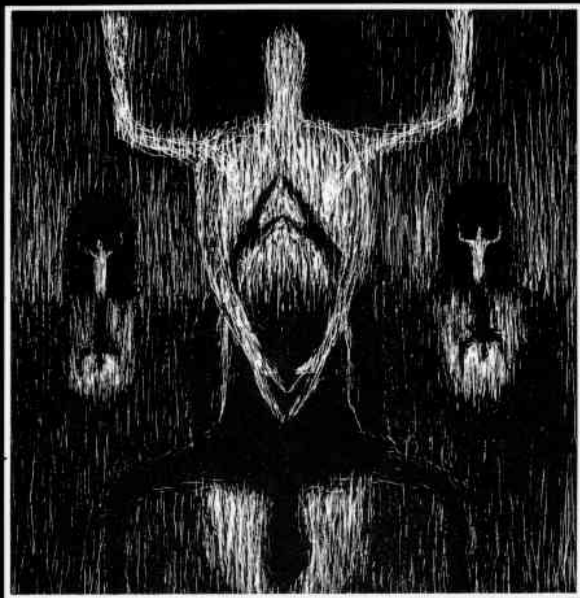

Arthur Machen

BÍLÍ LIDÉ

VOLVOX GLOBATOR

Arthur Machen

BÍLÍ LIDÉ

Translation © Jaroslav Kučera, 1994

ISBN 978-80-7511-037-4 (pdf)
ISBN 978-80-7511-036-7 (epub)

PROLOG

„Čarodějnictví a svatost,“ řekl Ambrosius, „to jsou jediné skutečnosti. Každá je extází, něčím, co převyšuje běžný život.“ Cotgrave se zájmem naslouchal. Přítel ho zavedl do tohoto starobylého domu na severním předměstí, do místnosti nad starou zahradou, kde samotář Ambrosius hloubal a snil nad svými knihami.

„Ano,“ pokračoval. „Magie se ospravedlňuje prostřednictvím svých dětí. Jsem si jist, že jsou mnozí, kteří pojídají tvrdé kůrky a zapíjejí je vodou s radostí nekonečně větší, než bylo cokoli obsažené ve zkušenosti praktického epikurejce.“

„To mluvíte o světcích?“

„Ano, a o hříšnicích také. Myslím, že upadáte do obvyklého omylu omezovat duchovní svět na oblasti nejvyššího dobra. Ale bytosti vrcholně zvrhlé v něm mají nezbytně také svůj podíl. Obvyčejný tělesný a smyslný člověk nebude nikdy velkým hříšníkem, stejně ani nebude velkým světcem. Jsme většinou jen stvoření plná protikladů a celkem opomenutelná. Protloukáme se světem, aniž bychom chápali hluboký význam věcí, a v důsledku toho je pro nás naše zkaženost a naše dobrota poněkud druhořadou, nedůležitou věcí.“

„Domníváte se tedy, že velký hříšník je asketa stejně jako velký světec?“

„Velcí lidé, velcí v dobro stejně jako ve zlu, jsou ti, kteří opouštějí nedokonalé kopie a míří k dokonalým originálům. Nepochybují o tom, že mnozí z největších světců nikdy nevykonali

dobrý skutek v běžném slova smyslu. A na druhé straně byli tací, kteří sestoupili do hlubin propastí zla a kteří za celý život nespáchali nic, čemu se říká špatný skutek.“

Opustil na chvíli místnost. Cotgrave se otočil k svému příteli a poděkoval mu, že ho představil Ambrosiovi.

„Je úžasný, nikdy jsem ještě neviděl tenhle druh ztřeštěnce.“ Ambrosius se vrátil s novou zásobou whisky a štědře oba muže obsloužil. Kritizoval krutě sektu abstinentů, ale sám si nalil skleničku vody. Chystal se pokračovat ve svém monologu, když ho Cotgrave přerušil.

„Vaše paradoxy jsou děsivé. Člověk může být velký hříšník a přitom nikdy nespáchat žádné provinění. To přece neříkejte!“

„Naprosto se mýlíte,“ řekl Ambrosius, „nikdy nevytvářím paradoxy a chtěl bych to umět. Řekl jsem pouze, že člověk může být veliký znalec burgundských vín a přitom nemusí nikdy ochutnat laciné víno v krčmě. To je vše a je to spíš banalita než paradox, nemyslíte? Vaše překvapení nad mou poznámkou je způsobeno tím, že ve skutečnosti vůbec nemáte představu o tom, co to hřích je. Ó ano, je vztah mezi Hříchem s velkým písmenem a činy, které jsou běžně nazývány hříšnými: vražda, krádež, cizoložství atd. Přesně takový vztah jako mezi abecedou a krásnou literaturou. Váš omyl je téměř univerzální a je podle mne způsoben ve velké míře tím, že věc posuzujeme ze společenského hlediska. Domníváme se, že člověk, který ubližuje nám nebo našim sousedům, je špatný člověk. Ze společenského hlediska je. Ale nedokážete pochopit, že zlo ve své podstatě je výjimečná věc, že je to osamělá a ojedinelá vášeň duše. Ve skutečnosti průměrný

vrah naprosto není hříšníkem v pravém slova smyslu. Je to jednoduše nebezpečné zvíře, kterého se musíme zbavit, abychom si zachránili svou kůži. Zařadil bych ho spíše mezi dravé šelmy než mezi hříšníky.“

„To všechno mi připadá dosti podivné.“

„Ale není. Vrah nezabíjí z důvodů pozitivních, ale negativních. Chybí mu něco, co nevrhové mají. Zlo naopak je naprosto pozitivní, ale pouze je na špatné straně. Věřte mi, že hřích v pravém slova smyslu je velice vzácný; je pravděpodobné, že bylo mnohem méně skutečných hříšníků než světců. Vaše hledisko naprosto vyhovuje praktickým společenským záměrům; přirozeně se přikláníme k názoru, že osoba, která nám ubližuje, musí být velký hříšník. Nikdo není rád, když je okraden, a my hned prohlásíme zloděje za velkého hříšníka. Ve skutečnosti je to pouze méně vyvinutý člověk. Samozřejmě, že není svatý, ale může být a často bývá nekonečně lepším tvorem než tisíce těch, kteří nikdy neporušili jediné přikázání. Připouštím, že je to nepřístojné jednání a že ho dáme zavřít, bude-li chycen, ale přirovnávat jeho zoufalý protispolečenský čin ke skutečnému Zlu – promiňte, to naprosto není možné.“

Bylo už velmi pozdě. Přítel, který přivedl Cotgrava k Ambrosiovi, to vše už bezpochyby slyšel. Naslouchal s unaveným a trochu pobaveným úsměvem, ale Cotgrave si začínal myslet, že tento podivín je snad nějaký mudrc.

„Víte, že mě nesmírně zajímáte?“ řekl. „Domníváte se tedy, že nechápeme pravou povahu zla?“

„Ne, to si nemyslím. Zlo přeceňujeme, nebo je podceňujeme.“

Na jedné straně přeceňujeme přestupky proti společenským pravidlům, což jsou samozřejmě naprosto patřičná a nezbytná omezení, která napomáhají udržení lidského společenství, a jsme polekáni převahou «hříchu a zla». Ale to je nesmysl. Například loupež. Máte snad skutečnou hrůzu, když si představíte Robina Hooda nebo lapky přepadávající v 17. století pocestné, skotské nájezdníky anebo obchodního podnikatele z našich dnů? Na druhé straně zlo podceňujeme. Příkladáme tak nesmírnou důležitost hříchu, který spočívá v tom, že někdo vztáhne ruku na naše majetky (nebo na naše ženy), že jsme úplně zapomněli na strašlivost skutečného hříchu.“

„A co je to tedy hřích?“ zeptal se Cotgrave.

„Na vaši otázku musím odpovědět jinou otázkou. Co si myslíte, že byste vážně pocítil, kdyby k vám vaše kočka nebo váš pes začali mluvit lidským hlasem? Byl byste ohromen hrůzou, tím jsem si jist. Kdyby růže ve vaší zahradě začaly zpívat podivné písně, zešílel byste. Nebo dejme tomu, že dlažební kostky by se začaly vrtět a růst před vašima očima, anebo kdyby oblázky, kterých jste si večer všiml, vykvetly do rána kamennými květy? Nuže, tyto příklady vám mohou dát nějakou představu o tom, co je opravdu hřích.“

„Poslyšte,“ řekl třetí muž, který se tvářil až do té chvíle velmi smířlivě. „Zdá se, že jste v nejlepším. Já jdu domů, zmeškal jsem už tramvaj a budu muset jít pěšky.“

Ambrosius a Cotgrave se hlouběji zabořili do svých lenošek, když muž odešel do časného mlhavého rána a mdlého svitu pouličních lamp.